

בן סורר ומורה פרק שמיני סנהדרין

עד.

עין משפט נר מצוה

נה א מיי פ"א מהל' רמ"א
הלכה י' סג' לאין
קפ"א טו"ע ח"מ פ"י ט"ה
ספ"ק א'
נ ב מיי פ"ח מהל' חובל
ומיק הלכה י' סג'
עשין ע טו"ע ח"מ סימן
שפ עשין ג'
ג [מיי שס הל' ג']
ד [מיי שס הל' ד']
נ ה ה ר ז ח מיי פ"ה מהל'
יטורי המורה הלכה א ב
ג סג עשין ה טו"ע י"ד
ה ס קו ספ"ק א'

מוסף רש"י

ויכול להצילו. ויכול
הנדרף להציל עצמו, באחד
מאבריו. של רודף כגון
לקטע גבלו, ולא הציל.
אלה הכנו (לעיל ב).
במצות שבמיתה הכתוב
מדרב. שהיה מתכוין
להרוג את חברו (לקמן עט.
ובניין בחובות ג).
דכתיב ואם אסון יהיה.
שמהם הלשון ונתת נפש
תחת נפש. ואפי"ם שלא
מתכוין אלף לחבירו,
ואשמעין מתכוין להרוג את
זה והרג את זה מידי
(כחובות ג. ובניין לקמן
עט.). מהחייב בנפשו
הוא. כדכתיב וזאפוילו און
הורגו, דקמן ואלו מיט
להציל בנפשו הרודף את
חבירו להגנו, ומנאל
שפולטין ומיזב מיתה און
כחתיב (ב"מ פ"ד). ובי
עונשין מן הדין. מדין
ק"י, לדי ממונת ומלת
עשה והלכות עבודת ופסולי
קדשים אמה למד מקי"
אלל לא אהדות ועונשין
(תורה י"א). בפרהסיא.
יש מילת ששה, שיואל לתון
ולמדין ממנו תללן קדשות
הס (ע"ז ב). למא
נאמר בכל מאדך. יאמר
החייב שכן וכל שכן שאינו
חייב (יומא פב. ובניין
פסחים כה). לכך נאמר
בכל מאדך. מן החייב
עליך (ברכות סא). לפי
שפסמיים שיה חייב
ופעמים שזו חייב, לכך
הולכין שיה לומר אהוב
את כולך יומר מן החייב
לעצמיים שיה חייב
(פסחים כה). והלא פירש בה
באשר יקום. ענינה
המאורסה חייב (יומא פב).
וכי מה למדנו מרדוה.
כאן לפטור את האונס,
דקאמר שיה קלה און לענינה
מטא מות כי כאשר יקום
איש, דמשמע כי יהי להסמ
לאונס פטור הכי מני פטורה
(ע"ז עג). שהיא משפט
הכואב כן משפט הדבר הזה
(יומא פב). והלא פירש בה
לאונס פטור דכתיבי ולענינה
לא משפט דכך (פסחים
כה). הרי זה בא ללמד
ונמצא למד. אלא משמע
שהו על למד על הענינה
ומנאל שנתבז כאן ללמוד
הימנה, כלומר מנאל אף
למד, דמשום מילי אחייני
איתקוש ומתייביה יליפי
ממדדי (לעיל עג). והכי
קאמר כוואל ענינה שיהין
שוין, כמו (שע"ה כד) והיה
כעס כהן, ולא נאמר והיה
הסם כהן (פסחים כה).
מה נערה המאורסה.
ניתן רשות לרואה שהוא

רצ פפא אמר. הא דקתני אחרותו יש לה קנס במפותה קאמר דבת קנסא נמי היא ולהלילה לא ניתן דהא אינה מקפדת: אבי אמר. לעולם
באנוסה ובגון דיכול המזיל להציל באחד מאבריו של זה שלא ניתן להורגו מעתה ור' יונתן בן שאול היא: ויכול. הנדרף או הרואח להציל
באחד מאבריו ולא הציל אלא בנפשו נהרג עליו: במלות צממיה. שהיא מתכוין להרוג את חברו והכה את האשה הכתוב מדבר: דכתיב
ואם אסון יהיה. ואל לא מתכוין להרוג דשוגג הוא אמאי מקטייל אלא לאו ש"מ במתכוין וסתם רואח ניתן להצילו בנפשו כדאמרין לעיל [עג]. וזה
רודף היה שיהיה מתכוין ואפי"ה כתיב
דלם לא יהיה אסון שאין כחן מייז
מיתה ענוש יענש דמי ולדות: אי
אמרם בשלמא וכו'. כגון שיכול הרואח
להציל באחד מאבריו דהוא לא ניתן
להורגו הלכך אין כחן מיתה ויענש:
אלא אי אמרת וכו'. אמאי יענש הא
רודף הוא וניתן להציל בנפשו: דילמא
שמי הכא. להכי תליל ואפי"ה דלחילא
ד מיתה משום דמיתה לזה ותשלומין
לזה המיתה והתשלומין אינן באין לו
ע"י אדם אחד שהמיתה בזה עליו
בשזיל חבירו שהיה מריב עמו
והתשלומין דבעל האשה לא דמינש
דעלמא הוא הלכך לא דמיפטר
מתשלומין דהאי משום חייב מיתה
דמיחייב אהדיך: לא שגא. אם היה
כחן חייב מיתה אין חילוק להתחייב
תשלומין בין שהמיתה בזה עליו בשזיל
עגל התשלומין בין שזאה עליו בשזיל
אחר פטור: מהחייב בנפשו הוא.
כדכתיב וז שהרי ניתן להציל בנפשו
ואפי"ה דלמא הללו של שאר כל אדם
הן דמיתה לזה ותשלומין לזה פטור:
ורודף שהיה רודף. אחר חבירו להורגו
זה רודף אחריו להצילו ושיכר את
הכלים וכו': סבר לה כחובות. עבודת
כוכבים דעונשים מן הדין והדר יליף
שבת בחלול חלול מעבודת כוכבים
מחלליה מות יומת (שמות לא) ומורעך
לא תמן להעביר למולך ולא תחלל
(ויקרא יח): נסוה. שם האיש: יעבור
ואל ירגו. ומי בהס"ט ולא שימות בזה:
הוץ מעצורו כוכבים וכו'. לקמן יליף
לה: בפרהסיא. לקמן [ע"ז] מפרש כמה
פרהסיא: לא תחללו. בפרהסיא איכא
חלול הסם זרין לקדש את הסם והו
ונקדשתי זמורין נפשו על אהבת זרין:
ואהבתי אס' א' אלהיך. משמע שלא
תמירנו עבודת כוכבים: לכך נאמר
וכו'. כלומר תהא אהבתו חביבה לך
יותר מכל החביב לך: מה רואח ירגו
ואל יעבור. ואם אמר לו הוי רואח
והרוג את הנפש ואם לאו הריני הורגך
ירגו ואל יעבור: בצרה הוא. שלא
מנחה נפש חבירו דליכא תמתי אבוד
נשמה ועבירה מפני נפשו דליכא אלא
חלף אבוד נשמה והוא לא יעבור דכי
אמר רחמנא לעבור על המלות משום
ומי בהסם משום דיקרה בעיניו נשמה של
ישראל והכא גזי רואח כיון דסוף סוף
איכא חיוב נשמה למיה יהא מותר
לעבור מי יודע שנפשו חביבה ליותר
יותר מנפש חבירו הלכך דביה המקום
לא ניתן לדחות: מרי דוראי. אדון
עירי ונכרי הוה: מאי חוים דדמא
דידך סומק עפי. מי יודע שיהא דמן
חביב ונאהו^ה ליותר יומר מדס חביריך

רב פפא אמר במפותה ודברי רבא אביי
אמר ביכול להציל באחד מאבריו ונתן
בן שאול היא דתניא רבי יונתן בן שאול
אומר רודף שהיה רודף אחר חבירו להורגו
ויכול להצילו באחד מאבריו ולא הציל נהרג
עליו מאי טעמא דרבי יונתן בן שאול דכתיב
וכי יצאו אנשים (יהודו) וגו' וא"ר אלעזר
במצות שבמיתה הכתוב מדבר דכתיב
ואם אסון יהיה ונתתה נפש תחת נפש ואפי"ה
אמר רחמנא ולא יהיה אסון ענוש יענש אי
אמרת בשלמא יכול להציל באחד מאבריו
לא ניתן להצילו בנפשו היינו דמשכחת לה
דיענש כגון שיכול להציל באחד מאבריו

אלא אי אמרת יכול להציל באחד מאבריו נמי ניתן להצילו בנפשו היכי
משכחת לה דיענש דילמא שאני הכא דמיתה לזה ותשלומין לזה (א) לא שנא
דאמר רבא רודף שהיה רודף אחר חבירו ושיכר את הכלים בין של נדרף
ובין של כל אדם פטור מאי טעמא מתחייב בנפשו הוא ונדרף ששיכר את
הכלים של רודף פטור של כל אדם חייב של רודף פטור שלא יהא ממונו
חביב עליו מגופו של כל אדם חייב שמציל עצמו בממונו חבירו ורודף שהיה
רודף אחר רודף להצילו ושיכר את הכלים בין של רודף בין של נדרף בין של
כל אדם פטור ולא מן הדין שאם אי אתה אומר כן נמצא אין לך כל אדם
שמציל את חבירו מיד הרודף: אבל הרודף אחר בהמה: תניא רשב"י אומר
העובד עבודת כוכבים ניתן להצילו בנפשו מק"ו ומה פגם הדיוט ניתן להצילו
בנפשו פגם גבוה לא כל שכן וכו' עונשין מן הדין קא סבר עונשין מן הדין
תניא רבי אלעזר ברבי שמעון אומר המחלל את השבת ניתן להצילו בנפשו
סבר לה כאבוח דאמר עונשין מן הדין ואתיא שבת בחילול חילול מעבודת
כוכבים א"ר יוחנן משום ר"ש בן היוצדק נימנו וגמרו בעליית בית נתוה בלוד
יכל עבירות שבתורה אם אומריין לאדם עבור ואל תהרג יעבור ואל יהרג הוץ
מעבודת כוכבים וגילוי עריות ושפיכות דמים ועבודת כוכבים לא והא תניא
א"ר ישמעאל מנין שאם אמרו לו לאדם עבור עבודת כוכבים ואל תהרג
מנין שיעבור ואל יהרג ת"ל ויהי בהם ולא שימות בהם יכול אפילו
בפרהסיא תלמוד לומר ולא תחללו את שם קדשי ונקדשתי אינהו דאמר
כ"א ר"א אומר ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך
ובכל מאדך אם נאמר בכל נפשך למה נאמר בכל מאדך ואם נאמר בכל
מאדך למה נאמר בכל נפשך אם יש לך אדם שגופו חביב עליו מממונו
לכך נאמר בכל נפשך ואם יש לך אדם שממונו חביב עליו מגופו לכך
נאמר בכל מאדך גילוי עריות ושפיכות דמים כדכתיב דתניא רבי אומר כ"ב
כאשר יקום איש על רעהו ורצחו נפש כן הדבר הזה וכי מה למדנו מרוצה
מעתה הרי זה בא ללמד ונמצא למד מקיש רוצח נערה המאורסה מה
נערה המאורסה ניתן להצילו בנפשו אף רוצח ניתן להצילו בנפשו ומקיש
נערה המאורסה לרוצה מה רוצח יהרג ואל יעבור אף נערה המאורסה תהרג
ואל תעבור רוצח גופיה מנא לן סברא הוא דההוא דאתא לקמיה דרבה
ואמר ליה אמר לי מרי דוראי זיל קטליה לפלגיא ואי לא קטלינא לך אמר ליה
לקטלוך ולא תיקטול מי יומר דדמא דידך סומק טפי דילמא דמא דהוא גברא
סומק טפי כי אתא רב דימי א"ר יוחנן לא שנו אלא שלא בשעת גזרת המלכות
ואבל בשעת גזרת המלכות אפי"ה מצוה קלה יהרג ואל יעבור כי אתא רבין א"ר
יוחנן אפי"ה שלא בשעת גזרת מלכות אלא אמרו אלא בניענא אבל בפרהסיא אפי"ה
מצוה קלה יהרג ואל יעבור מאי מצוה קלה אמר רבא רב רב יצחק אמר רב
אפילו

רצ פפא אמר. הא דקתני אחרותו יש לה קנס במפותה קאמר דבת קנסא נמי היא ולהלילה לא ניתן דהא אינה מקפדת: אבי אמר. לעולם
באנוסה ובגון דיכול המזיל להציל באחד מאבריו של זה שלא ניתן להורגו מעתה ור' יונתן בן שאול היא: ויכול. הנדרף או הרואח להציל
באחד מאבריו ולא הציל אלא בנפשו נהרג עליו: במלות צממיה. שהיא מתכוין להרוג את חברו והכה את האשה הכתוב מדבר: דכתיב
ואם אסון יהיה. ואל לא מתכוין להרוג דשוגג הוא אמאי מקטייל אלא לאו ש"מ במתכוין וסתם רואח ניתן להצילו בנפשו כדאמרין לעיל [עג]. וזה
רודף היה שיהיה מתכוין ואפי"ה כתיב
דלם לא יהיה אסון שאין כחן מייז
מיתה ענוש יענש דמי ולדות: אי
אמרם בשלמא וכו'. כגון שיכול הרואח
להציל באחד מאבריו דהוא לא ניתן
להורגו הלכך אין כחן מיתה ויענש:
אלא אי אמרת וכו'. אמאי יענש הא
רודף הוא וניתן להציל בנפשו: דילמא
שמי הכא. להכי תליל ואפי"ה דלחילא
ד מיתה משום דמיתה לזה ותשלומין
לזה המיתה והתשלומין אינן באין לו
ע"י אדם אחד שהמיתה בזה עליו
בשזיל חבירו שהיה מריב עמו
והתשלומין דבעל האשה לא דמינש
דעלמא הוא הלכך לא דמיפטר
מתשלומין דהאי משום חייב מיתה
דמיחייב אהדיך: לא שגא. אם היה
כחן חייב מיתה אין חילוק להתחייב
תשלומין בין שהמיתה בזה עליו בשזיל
עגל התשלומין בין שזאה עליו בשזיל
אחר פטור: מהחייב בנפשו הוא.
כדכתיב וז שהרי ניתן להציל בנפשו
ואפי"ה דלמא הללו של שאר כל אדם
הן דמיתה לזה ותשלומין לזה פטור:
ורודף שהיה רודף. אחר חבירו להורגו
זה רודף אחריו להצילו ושיכר את
הכלים וכו': סבר לה כחובות. עבודת
כוכבים דעונשים מן הדין והדר יליף
שבת בחלול חלול מעבודת כוכבים
מחלליה מות יומת (שמות לא) ומורעך
לא תמן להעביר למולך ולא תחלל
(ויקרא יח): נסוה. שם האיש: יעבור
ואל ירגו. ומי בהס"ט ולא שימות בזה:
הוץ מעצורו כוכבים וכו'. לקמן יליף
לה: בפרהסיא. לקמן [ע"ז] מפרש כמה
פרהסיא: לא תחללו. בפרהסיא איכא
חלול הסם זרין לקדש את הסם והו
ונקדשתי זמורין נפשו על אהבת זרין:
ואהבתי אס' א' אלהיך. משמע שלא
תמירנו עבודת כוכבים: לכך נאמר
וכו'. כלומר תהא אהבתו חביבה לך
יותר מכל החביב לך: מה רואח ירגו
ואל יעבור. ואם אמר לו הוי רואח
והרוג את הנפש ואם לאו הריני הורגך
ירגו ואל יעבור: בצרה הוא. שלא
מנחה נפש חבירו דליכא תמתי אבוד
נשמה ועבירה מפני נפשו דליכא אלא
חלף אבוד נשמה והוא לא יעבור דכי
אמר רחמנא לעבור על המלות משום
ומי בהסם משום דיקרה בעיניו נשמה של
ישראל והכא גזי רואח כיון דסוף סוף
איכא חיוב נשמה למיה יהא מותר
לעבור מי יודע שנפשו חביבה ליותר
יותר מנפש חבירו הלכך דביה המקום
לא ניתן לדחות: מרי דוראי. אדון
עירי ונכרי הוה: מאי חוים דדמא
דידך סומק עפי. מי יודע שיהא דמן
חביב ונאהו^ה ליותר יומר מדס חביריך

תורה אור השלם

1. וְכִי יִצְאוּ אֲנָשִׁים וַיִּגְפוּ אִשָּׁה קְדָה וְיִצְאוּ לְיָדָהּ וְלֹא יִהְיֶה אִסּוֹן עִנְשָׁה יִעָנֵשׁ כְּאִשֶּׁר לְשִׁית עֲלֶיךָ בְּעַל הָאִשָּׁה וְיִתֵּן בְּפִלְפִלִים: מִשּׁוּם שֶׁמֵּת כֵּן כֵּב וְאִם אִסּוֹן יִהְיֶה וְיִתְחַבֵּהוּ נֶפֶשׁ תַּחַת נֶפֶשׁ: שְׂמוֹת לֹא כֵב 3. וְשִׁמְרָתֶם אֶת הַשֶּׁבֶת כִּי קִדְשָׁהּ הוּא לְקַם יִעָנֵשׁ כְּאִשֶּׁר מוֹת יִמָּוֵת כִּי כָל הַעֲשֵׂה בָּהּ מִלְּאֵכָה וְיִבְרָתָהּ הַפֶּשַׁע הַזֶּה הוּא מִקְרָב עֲמִיקָה: שְׂמוֹת לֹא יֵד 4. וְיִמְרָעֶךָ לֹא יִתֵּן לְהַעֲבִיר לְמַלְךְ וְלֹא תַחֲלֵל אֶת שֵׁם אֱלֹהֶיךָ אֲנִי ה' וְיִשְׁמְרָתֶם אֶת חֻקֵּי וְאֶת מִשְׁפָּטַי אֲשֶׁר יִשְׁרֹת אֶתְּמוֹתֶיךָ אֲתָם הָאֲדָם וְיָד בְּיָהֵם אֲנִי ה' וְיִקְרָא ה' ה' 6. וְלֹא תַחֲלֵל אֶת שֵׁם קִדְשִׁי וְנִקְדַּשְׁתִּי בְּרוּחַ בְּנִי יִשְׂרָאֵל אֲנִי ה' מִקְדָּשְׁכֶם: וְאִתְּבַרְתָּם אֶת אֱלֹהֶיךָ כִּבְל לִבְּךָ וּבְכַל וּבְכַל נַפְשְׁךָ וּבְכַל מֵאֲדָרְךָ: דְּבָרִים ו 8. וְלִנְעָר לֹא תַעֲשֶׂה דָבָר אֲשֶׁר יִנְעָר חֲטָא מִתּוֹת כִּי כְּאִשֶּׁר יִקְדַּשׁ אִישׁ עַל רַעְיוֹ וְרָצְחוֹ וְנֶפֶשׁ בֶּן הַדָּבָר הַזֶּה: דְּבָרִים כ ב

גיליון הש"ס

גבי' יעבור ואל ירגו הוין.
ע"י סוטה י' ע"ב מוס' ד"ה
ט"ז:

הגהות הב"ח

(א) גבי' ותשלומין לזה כ"ב
ע"י לעיל דף ט"ז ובבב'
דף ט"ז ע"א במוס':
(ב) הו"פ ד"ה קס"ב וכו'
כדמפורש בפקק ארבע
מיתות:

הלכך אין כחן לומר ומי בהסם ולא שימות בזה של אסון חביבות נשמה של ישראל להקצ"ה וכאן שיש אבוד נפש חבירו
לא ניתן דבר המלך לדחות שזוה על הרמיה: ואפילו מצוה קלה ירגו ואל יעבור. שלא ירגילו העובדי כוכבים להמריך את הלצנות לך:

עיקרתא

רודף אחיה שיוצא ממנו בנפשו של רודף, כדכתיב ואין מושעו לה, אם אס' יושע מושעו כר"ך להוסיף בכל אשר יכול אפילו בהריגתו, אם אס' יכול להציל באחד מאבריו ירגנו (שם ובניין יומא פב). מה רוצח יהרג ואל יעבור.
אם אמר לו הרוג חברי ואל יעבור אומר, ירגו ואל יעבור אומר, ירגו ואל יעבור, אבל היה אסון מזה למסור את נפשו,
דאס' אינה עושה כלום דקדקע עולם בעלמא הוא, ורואח דכר אומר יומא (שם), ושפיכות דמים גופיה מנולך, דיהרג ואל יעבור (שם ובניין יומא פב). מרי דוראי. מושל עירי (פסחים שם) שלטון של כפי ששאל לך (שם ובניין יומא פב), דוראי, כפי
(קדושין שם). מי יומר דדמא דידך סומק טפי. כלומר מה דעתך למשיר מילתא משום ומי בהסם ולא שימות בזה, טעמו של דבר לפי שחביבה נפשו של ישראל לפני המקום יותר מן המלכות, אמר הקב"ה בטעם המלוא ויחיה זה, אבל
עשיו שיש כחן ישראל נהרג והמלוא בטויה, למא ייעבד בעיני המקום לעבור על המלות, למא יהיה דמן חביב עליו יותר מדס חביריך ישראל (יומא שם). ובניין יומא פב (שם) מי יאמר שנפשו חביבה לפני המקום יותר מכל, ודילמא של
זה חביבה טפי עליו ומנאל עבירה נעשית ונפש אבודה (פסחים שם).